

Немченко І. В.,
кандидат філологічних наук,
Херсонський державний університет

ЖАНР КОМІЧНОЇ МІНІАТЮРИ В ПОЕТИЧНОМУ ДОРОБКУ ПЕТРА РЕБРА

Кошовий отаман Міжнародної асоціації “Весела Січ” Петро Павлович Ребро є одним із найвизначніших українських сміхотворців, чий досвід житиме не одне покоління сатириків і гумористів. Міриади його кумедних текстів, що викликають гомеричний регіт, досліджувались і поцінувались багатьма науковцями й письменниками, публіцистами й краєзнавцями (О. Боглевська, О. Гончар, Є. Дійський, В. Довбиш, М. Жулинський, А. Захаренко, М. Кобзєв, Д. Кононенко, Л. Корінь, О. Кудря, В. Мартинов, М. Нагнибіда, Л. Пастушенко, О. Проценко, М. Прудник, М. Тараненко, Л. Сосницький, О. Стадніченко, В. Чабаненко, Й. Черненко, В. Чубенко, В. Яворівський та ін.). На особливу увагу в доробку сатирика й гумориста, що увійшов у свідомість сучасників як козак-характерник Ламайребро, з такими суперовими видами зброї, як Гаряча прокатка, Петрів батіг і Помаранчевий сміх, заслуговують його численні комічні мініатюри. Їхні добірні грона прикрашають ледве не кожну з книжок цього незабутнього майстра сміху.

Жанрові модифікації комічних мініатюр письменника часто вже своїми циклотворчими найменуваннями засвідчують закоріненість автора в стихію шаржування й пародіювання, буфонади й анекдотичних традицій: “літературні щиглі”, “таблетки сміху”, “сучасні співомовки”, “пілюлі з перцем”, “колядки про наші порядки”, “питання ребром”, “весела стружка”, “вузлики на очкурі”, “мікропоради” тощо. Знаменно, що й перекладні добірки текстів у нього називаються в подібному руслі: “міні-гуморески” (з Є. Новичихіна), “вінегрет по-білоруськи” (з П. Сушка), “камініці у черевіку” (з Г. Жамідіна), “веселі намистини” (з А. Абу-Бакара).

П. Ребро, як і чимало його сучасників (І. Багрянний, М. Білкун, Д. Білоус, П. Глазовий, М. Годованець, К. Дяченко, С. Олійник та ін.) черпав і примножував свій досвід у царині української поетичної сатири та гумору, спираючись на здобутки класиків – І. Котляревського й П. Гулака-Артемівського, Л. Боровиковського та П. Білецького-Носенка, Є. Гребінки і Т. Шевченка, С. Руданського й Б. Грінченка, І. Франка та О. Маковея, В. Самійленка й О. Олеса, П. Карманського й інших славетних пропагандистів сміхової культури. Так, засвоївши творчі уроки майстрів української співомовки (С. Руданський, І. Франко, Леся Українка тощо), П. Ребро йде шляхом лапідаризації зразків даного жанру, скоротивши їх лише до кількох рядків, а водночас наповнивши їх повторами. Здавалось би, такий підхід міг би бути непродуктивним, а довге мереживо подібних мініатюр – одноманітним і нудним. Проте цього аж ніяк не скажеш про “Сучасні співомовки” П. Ребра, засновані на наскрізній тавтології. До цього циклу увійшло близько 70 строф-імпрровізацій, об’єднаних лейтмотивом “Не все так погано у нашому домі” (“У нашому домі не все так погано”), котрий надає цьому розлогу витворі гумориста й сатирика ознак фольклорного безконечника (як-от, наприклад, нескінченна казка про сірого бичка). Як правило, початкова оптимістична констатація в кожній тавтологізованій строфі поета швидко змінюється діаметрально протилежною за звучанням саркастичною оцінкою. Автор, неначе вмілий виконавець частівок, розмаїто живописує якесь фатально безглузде блукання українців у зачарованому колі невирішених проблем. Ніби під безконечним гіпнозом, наспівують земляки одну й ту ж навіяну їм зверху надокучливу заспокійливу пісеньку, не звертаючи увагу не тільки на небезпечне засилля «поганого», а й на те, що сам «дім» давно уже не зовсім «наш». Для прикладу: “У нашому домі не все так погано. Ось-ось возз’єднаються, кажуть, слов’яни. Імперія буде від Риги по Делі Або сесесер (лиш нової моделі)” [5, 131].

У циклі “Смішні імена” П. Ребро апелює до традицій козацького гумору та дитячого фольклору, послуговуючись жанровими перевагами дражнилки. Такий синтез дає свої красномовні результати, як-от у мініатюрі “Остап”: “Ой Остапе, ой Остапе, Із-під носа в тебе капа, Ніс червоний, як буряк, Не козак ти, а кізяк” [4, 42]. Хоча іноді автор утрачає відчуття міри. Наприклад: “Анатолій, Анатолій, Ти дурний, як хліб без солі, Ти базіка-свербигуз, На плечах твоїх – гарбуз!” [4, 39].

Гадаємо, що навіть у такій специфічній жанровій модифікації, як літературна дражнилка, недоречно пов'язувати епітет “дурний” із національним скарбом і святинею – хлібом.

Різноманітними гранями виблискують кристалики поетової спостережливості й житейської філософії у розсипаному циклі комічних мініатюр “Питання ребром” із їх “продовженнями” й “закінченнями”, що натякають на неперехитість людської жаги до з'ясування сутності довколишніх явищ, досягнення світових таємниць, що проєктуються на прості ситуації: “Як стає волосся дибом В лисої людини?” [1, 86]; “Від лекції нудної мухи дохнуть? Виходить, що від неї користь є?” [1, 130]; “Якщо ранок вечора мудріший, Чом проводять збори в кінці дня?” [1, 131]; “Що ліпше – вмерти від журби Чи лопнути від сміху?” [1, 131]. Цикл “Таблетки сміху” є низкою мікробайок із прозорою алегорією. У них фабула зведена до мінімуму, а мораль випливає з самого тексту. Автор ніби вихоплює з життя сатиричні типи й пропонує лаконічні духовні портрети, як-от у творі “Товстошкірий”: “Осел плює й на критику, Й на сміх. Він з тих, що визнають Лише батіг” [2, 194]. Цикл “Літературні щиглі” репрезентує катренові “мікротрагедії” та “мінідрами” з письменницького середовища. Сатиричне вістря в них часто трансформується в поблажливе кепкування П. Ребра-гумориста. Так, сповнена високого драматизму назва “Трагедія автора шпигунських повістей” переходить одразу ж у фіксацію хворобливого стану героя (“як він змарнів!”, “де вився чубчик – лисина”, “пера і в руки не бере”). А причина кризи досить прозаїчна: “Кошмари, ним у повістях описані, Сердегу переслідують щоніч” [2, 194].

П. Ребро є майстром мікровідгуків та мініреплік, матеріалом для яких традиційно ставала періодика та щойно видані книжки. У циклі “Читаючи “Літературку” поет умістив чотирирядкове послання на адресу молодого автора збірки гумору “Перо під ребро”. Як відомо, у списку публікацій Петра Павловича книжка з тотожною назвою з'явилася ще в далекому 1963 році, видрукована київським видавництвом “Молодь”. Тож письменник найменував свій вірш промовисто: “Пером по ребрах”. А відтак додав: “Пробачте, Михайле, мені, дідугану (Не кличте на суд, не тягніть на бюро), За те, що, про ваші не знаючи плани, Колись я вже видав “Перо під ребро” [3, 54]. Такими ж дотепними є мініатюри-відгуки на появу книжок “Вишневий сад” В. Бабляка, “Третього не дано” В. Баграновського, “Лікарня в зоопарку” Д. Білоуса, “Зоряні сонети” Л. Вишеславського, “Блискавка” В. Козаченка, “Сім пучок перцю” Ю. Кругляка тощо.

Цикл “Вузлики на очкурі” містить низку комічних напучувань. Такі віршовані настанови часто витримані в дусі українського фольклору: “Хай на носі заруба Це усяка влада: Той, хто високо стриба, Дуже низько пада” [4, 44]; “Ніколи плаксою не будь І не втрачай довір'я. Такий закон життя: скубуть Того, хто має пір'я” [4, 45]; “Хай невдачі, хай напасті, Град намов, пліток брехливих — Не здавайся, бо нещастя Дуже любить нещасливих” [4, 45]. Ліричний і публіцистичний струмені автор уміло поєднує з народною афористикою.

Література

1. Ребро П. Безробітний тамада: сатира та гумор / П. Ребро. – К.: Радянський письменник, 1988. – 135 с.
2. Ребро П. Запорізька веселка: лірика, сатира і гумор / П. Ребро. – К.: Дніпро, 1967. – 155 с.
3. Ребро П. Козацькі жарти: книга дванадцята / П. Ребро. – Запоріжжя : СПП “Пані ЗОСЯ”, 2005. – 79 с.
4. Ребро П. Козацькі жарти: книга п'ята / П. Ребро. – Запоріжжя : Хортиця, 1997. – 103 с.
5. Ребро П. Помаранчевий сміх: сатира і гумор / П. Ребро. – Запоріжжя: Весела Січ, 2006. – 155 с.